

PREGLED STANJA I PERSPEKTIVE ULAGANJA SRBIJE U OBNOVLJIVE IZVORE ENERGIJE KAO BITAN FAKTOR UNAPREĐENJA KVALITETA ŽIVOTNE SREDINE

OVERVIEW OF STATUS AND PERSPECTIVES OF SERBIAN INVESTMENTS IN RENEWABLE ENERGY SOURCES AS AN IMPORTANT FACTOR IN IMPROVING ENVIRONMENT QUALITY

Vojislav Marjanović, Marko Milojević, Danka Stefanović

Univerzitet Singidunum, Danijelova 32, 11000 Beograd, Srbija

E-mail: vmarjanovic@singidunum.ac.rs

E-mail: mmilojevic@singidunum.ac.rs

E-mail: dstefanovic@singidunum.ac.rs

Sažetak

Ulaganje finansijskih sredstava u unapređenje kvaliteta i uslova životne sredine postaje primaran cilj svake industrijalizovane i društveno odgovorne zemlje. Članice Evropske Unije su se potpisivanjem sporazuma u Kjotou 1997. godine obavezale da udruže napore i zajedno koordinišu aktivnosti kako bi smanjile emisiju ugljen-dioksida i izbegle efekat formiranja staklene bašte. Cilj je supstituisanje proizvodnje električne energije iz termoeenergetskih kapaciteta proizvodnjom iz obnovljivih izvora. Država Srbija se potpisivanjem Sporazuma o Energetskoj zajednici za jugoistočnu Evropu obavezala da potpomogne globalnu borbu za očuvanje životne sredine. Traženje modela za primenu i finansiranje projekata iz oblasti energetike predstavlja izazov koji će Srbija morati da reši u bliskoj budućnosti.

Ključne reči: proizvodnja električne energije, emisija ugljen-dioksida, obnovljivi izvori energije, podsticaji, porez

Summary

Significant investment of funds in improving the conditions and quality of the environment becomes the primary goal of any industrialized and socially responsible country. Members of the European Union have signed an agreement in Kyoto in 1997 and made commitment to join their efforts together to reduce carbon dioxide emissions and avoid the formation of the greenhouse effect. The main goal is substitution of electricity generation from thermal power capacities to production from renewable sources. The state of Serbia signed the Energy Community Treaty for Southeast Europe and in that way pledged to assist the global struggle to protect the environment. The pattern for the implementation and funding of these projects represent a theme that Serbia will have to solve in the near future.

Key words: electric energy production, carbon dioxide, renewable energy, incentives, taxation

1. UVOD

Bitan element razvoja svake zemlje koja pretenduje da u budućnosti postane član Evropske Unije (EU) jeste unapređenje kvaliteta životne sredine. Republika Srbija (RS), kao zemlja čiji je primarni cilj članstvo u EU, obavezala se da usvajanjem seta zakona i uredbi harmonizuje svoje zakonodavstvo sa zakonodavstvom EU. Unapređenje kvaliteta životne sredine i ekoloških standarda dobija sve više na značaju i postavlja se kao prioritet evropske

ekonomije. Kao krucijalan element u unapređenju kvaliteta životne sredine javlja se emisija štetnih materija.

Prema istraživanjima, najveći emiteri štetnih materija su elektrane sa 27% učešća, industrija 25%, dok na saobraćaj otpada 17%.¹ Iako se poslednjih četrnaest godina intenzivno radilo na smanjenju emitovanja štetnih materija iz elektrana (SO₂, NO_x, CO₂), one su i dalje glavni zagađivači životne sredine. Posebno su problem postrojenja koja iz lignita proizvode električnu energiju. Ova postrojenja stvaraju veliku količinu pepela koji se skladišti na deponijama, izazivajući veliko zagađenje vazduha, vode i zemljišta.² Prema Direktivi EU (2001/80/EC)³ o ograničenju emisija u vazduh iz velikih postrojenja sa sagorevanjem, za Srbiju je predviđeno da izvrši usklađivanje svojih velikih termoeenergetskih postrojenja sa propisima Direktive do 2017. godine, što je regulisano po Aneksu II sporazuma o energetske zajednici.

Uzimajući u obzir činjenicu da potrošnja električne energije iz godine u godinu raste, nameće se potreba za proširenjem kapaciteta. Rešenje je nađeno u proizvodnji električne energije korišćenjem obnovljivih izvora energije (OIE). U OIE spadaju energija vodotokova, vetra, sunčeva energija, biomasa i geotermalna energija. Ovi izvori se nalaze u prirodi i obnavljaju u celini ili delimično.

U radu su predstavljena dva načina finansiranja OIE koji se primenjuju u EU. Najpre je opisan predlog Komisije EU po pitanju smanjenja emisije CO₂ koji je usvojio Evropski parlament. Akcenat u radu je stavljen na deo koji se odnosi na trenutnu situaciju u Srbiji po pitanju podsticaja za finansiranje postrojenja koja pokreću OIE, mogućnost usklađivanja nacionalnih propisa sa zakonskim propisima članica EU, kao i na eventualne posledice koje iz toga mogu prosteći.

U istraživanju se polazi od tri ključne pretpostavke:

- Postojeće zakonsko rešenje o načinu podsticaja postrojenja koja za rad koriste OIE ima značajne nedostatke;
- Uvođenje podsticajne otkupne cene od strane države nije dovoljno kako bi se zainteresovali domaći i strani investitori;
- Svrishodnija je primena modifikovanog modela koji bi pored podsticajne otkupne cene u sebi sadžao set poreskih zakona, kao i ekonomske mere kojima bi se povećala atraktivnost ulaganja u ovu delatnost;

Rad se zasniva na analizi odluka u vidu predloga i preporuka, koje je na predlog Komisija EU usvojio Evropski parlament. Pored analize, kao centralnog metoda istraživanja, primenjen je i metod poređenja, naročito nacionalnih zakonodavstava članica EU i RS u oblasti podsticaja postrojenja na OIE, uz primenu određenih pretpostavki i uopštavanja. Na kraju, prisutan je i metod izvođenja induktivnih zaključaka, uz blagu upotrebu metoda scenarija prilikom sagledavanja posledica usklađivanja propisa.

2. PREDLOG KOMISIJE EVROPSKE UNIJE PO PITANJU SMANJENJA EMISIJE CO₂ IZ POSTROJENJA KOJA PROIZVODE ELEKTRIČNU ENERGIJU IZ UGLJA

¹ European Automobile Manufacturers Association (EAMA) (2009): European Industry Report 2009/10, Brussels, str. 18

² Đereg, Nataša; Jović, Zvezdan i Apostoj Ionut (2008): Obnovljivi izvori energije u Srbiji, Cekor, Subotica, str. 13

³ Directive 2009/28/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources, str. 5

Razvoj novih tehnologija tokom XX i početkom XXI veka sve više nameće i u prvi plan stavlja pitanje zaštite i očuvanja životne sredine. Prvi međunarodni ugovor vezan za konvenciju Ujedinjenih nacija o promeni klime jeste Kjoto sporazum koji je usvojen 11. decembra 1997. godine, a stupio je na snagu 2005. godine. Ovim sporazumom nastojalo se ograničiti emisiju gasova u atmosferu, pre svega CO₂.

Potpisnice ovog sporazuma bile su visoko industrijalizovane zemlje koje su se obavezale da će u periodu od 2005-2012. godine smanjiti emisiju CO₂. Teret sporazuma pada na razvijene zemlje po principu zajedničke, ali diferencirane odgovornosti. Smanjenje emisije će zavistiti od stepena razvijenosti, a neće biti manje od 5% u odnosu na godinu posmatranja, za koju je uzeta 1990. godina. Članice EU su prihvatile da za 8% smanje emisiju štetnih gasova, a zemlje koje imaju status kandidata 5%.¹ Institucije EU su osvojile ovaj predlog 23. aprila 2009. godine u vidu Regulative (EC) br. 443/2009.²

Na konferenciji o klimatskim promenama u Kopenhagenu, koja je održana od 06-18. decembra 2009. godine, države članice EU su se obavezale da za 20% smanje emisiju CO₂ do 2020. godine. Takođe, EU članice su se usaglasile da do 2050. godine smanje emisiju CO₂ u rasponu od 50-80% u odnosu na 1990. godinu, u zavisnosti od stepena razvoja. EU očekuje od zemalja koje imaju status kandidata, ili pretenduju da dobiju status kandidata, da podrže njene stavove vezano za post-Kjoto sporazum i u skladu sa svojim mogućnostima doprinesu smanjenju emisije CO₂.

3. EVROPSKI NAČIN FINANSIRANJA I MODEL PODSTICAJA OIE

Direktna posledica sporazuma iz Kjotoa bilo je smanjenje emisije CO₂. Kako bi se operativno sproveo sporazum bilo je neophodno smanjiti proizvodnju električne energije iz termoenergetskih postrojenja, a istovremeno zadovoljiti potrebe industrije i domaćinstava za njenom sve većom količinom. Rešenje je nađeno u proizvodnji električne energije iz obnovljivih izvora (OI).

Izrada studija i projekata iz ove oblasti pokazali su probleme sa kojima su se zemlje članice EU susrele. Prvi problem jeste da postojeća postrojenja električne energije treba zameniti novim, što je na prvi pogled neisplativo. Proizvodnja električne energije, naročito iz OI, je vrlo skupa, odnosno realizacija ovih projekata zahteva značajna finansijska sredstva. Problem kapitalne intenzivnosti projekata, EU članice su rešile liberalizacijom tržišta energije i dodeljivanjem statusa povlašćenog proizvođača onim proizvođačima koji električnu energiju proizvode iz OI. Ovim je omogućeno da proizvođači koji su stekli status povlašćenog imaju pristup Međunarodnim finansijskim institucijama (IFI), EBRD, EIB i EU fondovima specijalizovanim za projektno finansiranje (*KwH - Kreditanstalt für Wiederaufbau*), tj. posebnim uslovima kreditiranja čime im je bilo omogućeno da realizuju prve početne projekte.

Drugi problem vezan je za nisku stopu prinosa. Kapitalno intenzivna ulaganja, opterećena visokim troškovima istraživanja i razvoja (R&D) nisu mogla „odbaciti“ atraktivnu stopu prinosa, pa samim tim nisu interesantna za privatne investitore. Realizacija proizvodnje iz OI, pored finansiranja iz IFI fondova, zahteva i pomoć od strane javnog sektora: državni budžet, budžet lokalnih samouprava, razvoj ostalih institucija državnog sektora.

Treći problem odnosi se na neusklađenost zakonskih propisa država članica kojima se reguliše ova oblast. Dato je pravo svakoj članici da se individualno opredeli na koji će način

¹ United Nations Framework Convention on Climate Change (2008): Kyoto protocol reference manual on accounting of emissions and assigned amount, str. 31

² Proposal from the Commission to the European Parliament and Council for a Regulation to reduce CO₂ Emissions, Impact assessment (2009), Commission Staff Working Document

smanjiti emisiju CO₂, odnosno na koji će način privući investitore ili sama ulagati u proizvodnju električne energije iz OI. Ipak, oko jedne stvari postignut je konsenzus koji se odnosi se na činjenicu da je proizvodnja električne energije iz OI nerentabilna, posebno u prvim godinama investicije i da bi jedna od mera morala da bude pomoć javnog sektora, tj. države.

Evropske zemlje su se uglavnom opredelile za dva načina podsticanja investicija iz OI, i to:

- Prvi način podsticaja jeste model pomoću privilegovanih cena, tzv. *feed-in* tarife;
- Drugi način podsticaja jeste model uvođenje trgovanja pomoću zelenih sertifikata u kombinaciji sa obaveznim kvotama;

3.1. Feed-in tarife

Model *feed-in* tarifa koji se primenjuje u finansiranju proizvodnje električne energije iz OI razvijen je u Nemačkoj, koja je postigla izuzetna dostignuća u proizvodnji električne energije na vetar. Smatra se da je primena ovog modela najefikasniji put za postizanje brzih i održivih ciljeva. Ovakav način podsticaja je najbrojniji u primeni, što nikako ne znači da je najefikasniji pristup, ali je prepoznat od strane investitora kao znak sigurnosti jer je transparentan, lak za administraciju i fleksibilan.¹ Primenom zakona o *feed-in* tarifama, Nemačka je u 2007. godini proizvela 14,2%² ukupne električne enrgije iz OI, a vlada Nemačke je izračunala da je iste godine uštedela 54 miliona tona CO₂ zahvaljujući direktno *feed in* tarifama. Suština modela jeste da država garantuje proizvođačima otkupnu cenu za proizvedeni KWh električne energije. Cilj je da se podstakne što brže investiranje sa jedne, odnosno da se primeni sistem opadajuće stope podsticaja po godini proizvodnje sa druge strane. Iz godine u godinu podsticajna cene pada po unapred utvrđenoj stopi i ona se usklađuje sa propisanim intervalom od 0,5-5% u zavisnosti od OI.

3.2. Sistem kvota

Ovakav model ulaganja u postrojenja za proizvodnju električne energije iz OI razvijen je u Velikoj Britaniji i zasniva se na zakonskoj obavezi da se jedan minimalan deo električne energije (kvota) proizvede iz OI. Da bi se omogućilo efikasno funkcionisanje sistema kvota koristi se metod izdavanja zelenih sertifikata za svaki MWh proizvedene električne energije iz OI i njime se može trgovati.

Razlog nastanka ovog modela je liberalizacija tržišta električne energije. Delatnost energetike je liberalizacijom podeljena na proizvođače električne energije, distributere i prodavce. Distributeri i prodavci imaju obavezu da određeni procenat ukupne godišnje prodaje električne energije poreklom bude iz OI. Na kraju svake fiskalne godine ova preduzeća moraju da poseduju određeni broj zelenih sertifikata u skladu sa kvotom. U Velikoj Britaniji 2005. godine proizvedeno je 0,7% električne energije iz OIE, 2006. - 1,5%, 2007. - 1,8%, 2008. - 2,2%, sa ciljem da se u 2020. godini dostigne učešće od 15%.

4. MERE ZA PODSTICANJE PROIZVODNJE ELEKTRIČNE ENERGIJE IZ OI U RS I MOGUĆNOST USKLADIVANJA SA PROPISIMA DRŽAVA ČLANICA EU

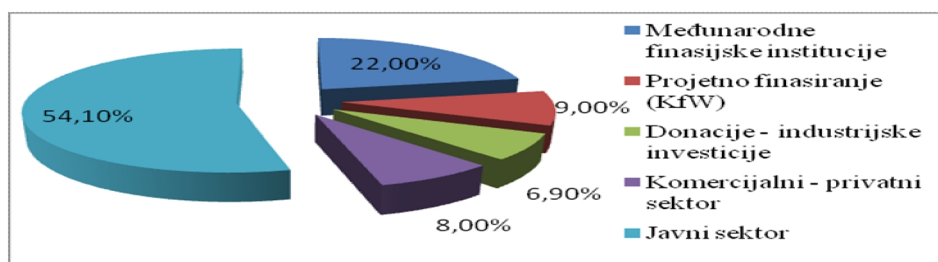
RS se potpisivanjem sporazuma o Energetskoj zajednici za Jugoistočnu Evropu³ obavezala da u periodu od 2007–2012. godine liberalizuje tržište električne energije, stavljajući akcenat na povećanje udela proizvodnje električne energije iz OI u ukupnoj proizvodnji. Prema

¹ Đereg, Nataša, Jović, Zvezdan i Apostol, Ionut (2008): Obnovljivi izvori energije u Srbiji, Projekat "Towards sustainable energy in South East Europe", Cektor, Subotica, str. 22

² Federal Ministry for the Environment, Nature, Conservation and Nuclear Safety (2011): Development of renewable energy sources in Germany in 2010, str. 3

³Sporazum o energetskoj zajednici za jugoistočnu Evropu (2005), Atina

Programu za ostvarivanje Strategije razvoja energetike Srbije za navedeni period, čije su poslednje izmene usvojene 2009. godine¹, RS planira da do 2012. godine poveća udeo električne energije iz obnovljivih izvora za 2,2% u odnosu na ukupnu domaću potrošnju električne energije u 2007. godini. Kako bi ispunila preuzete obaveze, Srbija je morala da razvije Nacionalnu strategiju iz oblasti zaštite životne sredine, što je u saradnji sa EU i učinila.² Izradom strategije, vladi RS predložena je nužnost njenog angažmana putem finansiranja, u cilju unapređenja zaštite životne sredine kroz proizvodnju električne energije iz OIE, kao i iznos (udeo) troškova koji treba da bude finasiran iz javnog sektora.



Slika 1: Finasiranje postrojenja obnovljivih izvora energije

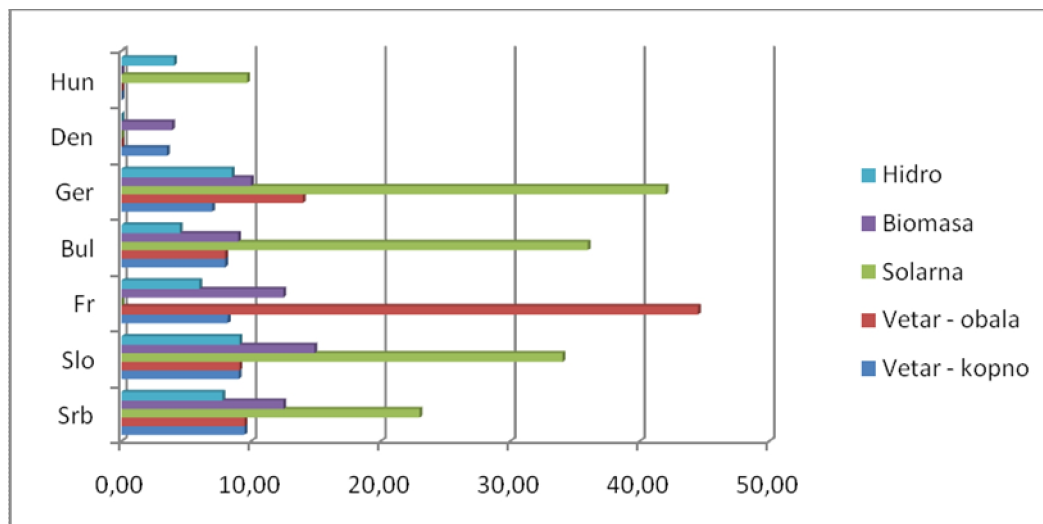
Iz usvojene strategije, RS je prihvatila i obavezala se da 54,10% projekata iz oblasti OIE bude finasirano iz javnog sektora (budžet, opštine i vladine agencije). Kako bi konkretno realizovala primenu usvojene strategije, usvojene su još dve uredbe. Prva Uredba o uslovima za sticanje statusa povlašćenog proizvođača električne energije i kriterijumima za ocenu ispunjenosti tih uslova³ je omogućila liberalizaciju tržišta električne energije, odnosno dobijanje specijalnog statusa za kompanije koje se bave proizvodnjom električne energije iz OI. Specijalan status bi se ogledao u garantovanju otkupne cene po KWh kompanijama koje dobiju ovaj status, a cilj je bio da se podstakne što brže investiranje u ovu delatnost. Drugom Uredbom o merama podsticaja za proizvodnju električne energije korišćenjem obnovljivih izvora energije i kombinovanom proizvodnjom električne i toplotne energije⁴ je propisan iznos u eurima/centima koje RS priznaje i garantuje proizvođačima električne energije iz OI.

¹Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o utvrđivanju Programa ostvarivanja Strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2015. godine za period od 2007. do 2012. godine (2009) "Službeni glasnik RS", br. 99/09, godine, JP "Službeni glasnik", str. 18

²Nacionalna strategija Republike Srbije za aproksimaciju u oblasti životne sredine, Projekat IPA (2007), Program Evropske unije za Srbiju, br. projekta: Europe ALD/127462/ser.rs

³[Uredba o uslovima za sticanje statusa povlašćenog proizvođača električne energije i kriterijumima za ocenu ispunjenosti tih uslova](#) (2009) "Sl. glasnik RS", br. 72/09, JP "Službeni glasnik", str. 24

⁴Uredba o merama podsticaja za proizvodnju električne energije korišćenjem obnovljivih izvora energije i kombinovanom proizvodnjom električne i toplotne energije (2009) "Sl. glasnik RS" br. 99/09, JP "Službeni glasnik", str. 16



Slika 2: Garantovana cena proizvodnje KWh iz OIE, u centima
 izvor: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database

Garantovana otkupna cena za sve oblike proizvodnje električne energije iz OI je u skladu sa evropskim prosekom, šta više, vidi se da se RS strateški opredelila, kroz izuzetno visoku garantovanu otkupnu cenu, za povećanje proizvodnje električne energije iz vetra i biomase. Pored izuzetno privlačne garantovane otkupne cene KWh, napor koji država ulaže u formiranje postrojenja za proizvodnju električne energije iz OI može se videti i kroz poređenje cena električne energije (tablica 1).

Tablica 1.- Cene električne energije u zemljama članicama EU, kao i potencijalnim kandidatima

Država	domaćinstva			industrija		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
EU-27	16,30	16,70	17,80	10,70	10,50	11,00
Bugarska	8,20	8,10	8,30	6,50	6,50	6,50
Danska	27,00	26,70	29,10	8,60	9,40	9,90
Nemačka	22,80	23,80	25,30	11,30	11,20	12,50
Grčka	11,50	11,80	12,50	9,50	9,50	10,10
Francuska	12,10	12,80	13,80	7,30	8,50	8,50
Italija	21,00	19,70	20,10	15,30	13,90	15,30
Mađarska	14,80	17,00	16,80	12,40	10,60	9,50
Holandija	19,00	17,00	17,40	11,30	10,40	10,30
Rumunija	9,80	10,30	10,80	8,10	8,50	8,00
Slovenija	13,50	14,00	14,40	10,30	9,90	9,90
Hrvatska	11,50	11,50	11,40	8,70	9,40	9,10
Bosna	n/a	7,40	7,50	n/a	6,20	6,10
Srbija	4,90	5,40	6,50	4,40	4,90	5,70

Poređenjem cene struje po KWh u zemljama EU sa cenama struje u zemljama koje u budućnosti pretenduju da to budu, može se zaključiti:

1. Trenutno, RS ima najjeftiniju cenu struje po KWh po domaćinstvu u Evropi;
2. Razlika u ceni struje koju plaćaju domaćinstva i industrija je mala - 0,8 centi;
3. Usvajanjem garantovane otkupne cene za sve oblike proizvodnje električne energije iz OI, RS se opredelila da u budućnosti uloži znatna finansijska sredstva u ovu delatnost;

Usvajanjem sistema garntovane otkupne cene, RS se opredelila za aktivan pristup u rešavanju globalnog problema vezano za emisiju CO₂, kao i za praćenje trendova i ciljeva EU. Međutim, ostaje nerešen model finansiranja. Poređenjem je utvrđeno da se cena električne energije za domaćinstva gotovo ne razlikuje od cene za industriju. Ovakvo stanje nije u skladu sa praksom većine zemalja članica EU koje zastupaju i sprovode politiku značajne razlike u ceni struje između industrije i domaćinstava, sa ciljem da se industriji kroz jeftiniju cenu struje kao *input* komponente omogući veća konkurentost i brži razvoj.

Otvora se pitanje da li je sistem ovakvog finansiranja uopšte moguć i održiv jer imamo paradoks: sa jedne strane evropski proseki cena koji je garantovan za proizvodnju električne energije iz OI, a sa druge strane najnižu cenu električne energije. Ovakva situacija daje za pravo da potencijalni investitor izvede dva zaključka o RS: prvi, da je RS finansijski toliko moćna da može da priušti evropski proseki u zagarantovanim cenama električne energije proizvedene iz OI, odnosno drugi, da su domaćinstva u Srbiji toliko siromašna u odnosu na domaćinstva u EU, pa država neekonomskom politikom formiranja cene štiti životni standard građana. Ova dva zaključka su u koliziji i nisu moguća jer nema bogate države, a siromašno stanovništvo.

5. ZAKLJUČAK

Potpisivanjem Kjoto protokola, države potpisnice preuzele su na sebe obavezu da preduzmu odgovarajuće aktivnosti radi smanjenja emisije CO₂. Jedan od najbitnijih elemenata je supstituisanje električne energije proizvedene iz termoelektričnih postrojenja električnom energijom iz OI. Ostavljeno je individualno pravo svakoj zemlji članici da donese strategiju proizvodnje električne energije iz OI u skladu sa svojim mogućnostima i potencijalom vezano za postojeće resurse.

Sagledavanjem rešenja iskristalisala su se dva načina finansiranja proizvodnje električne energije iz OI, tzv. nemački i britanski model. Zajedničko za oba modela jeste činjenica da njihova primena utiče na povećanje proizvodnje električne energije iz OI. Razlika je što nemački model insistira na garantovanim otkupnim cenama, tj. podsticajima za proizvedeni KWh, a britanski model jednostavno zahteva od proizvođača da u zemlji u kojoj obavlja delatnost proizvode određenu količinu električne energije iz OI, dok država putem fiskalnih instrumenata stimuliše proizvođače da investiraju u ovakva postrojenja.

RS se opredelila za model garantovanih otkupnih cena, tj. *feed-in* tarifa iz nekoliko razloga:

- RS ima jedan od najmanjih BDP po glavi stanovnika, pa je trenutna cena električne energije usmerena na očuvanje životnog standarda, a ne na privlačenje investitora; otuda se garantovana otkupna cena javlja kao instrument koji će privući buduće ulagače;
- zagarantovane otkupne cene omogućavaju lakšu realizaciju projekata koji se finansiraju putem kredita;

Veliki nedostatak ovog modela ogleda se u činjenici da RS sa trenutno propisanom zagarantovanim cenom za proizvodnju KWh električne energije iz OI, koja je u rangu sa evropskim prosekom, nije dovoljno atraktivna za privlačenje investitora. Usklađene zakonske procedure sa regulativom članica EU nisu dovoljne same po sebi. Ove procedure moraju biti praćene od strane države setom poreskih olakšica i subvencionisanjem, tj. finansiranjem dela projekta koji se odnosi na opremu. Poreske olakšice bi se odnosile na oslobađanje kompanija koje posluju u ovoj delatnosti od poreza na dobit u prvim godinama, kao i na značajno podsticanje države. Na svaki dinar ostvarenog profita koji je reinvestiran u nove projekte država ulaže 0,5 dinara. Ovom merom bi se značajno uticalo da investitori ostvareni profit ne iznose iz zemlje, već da ga reinvestiraju u nove projekte u zemlji. Ovakvo rešenje bilo bi interesantno kako domaćim, tako i stranim investitorima. Subvencionisanjem dela projekta

koji se odnosi na opremu omogućio bi ulazak najmodernije i ekološki najčistije tehnologije u zemlju.

Uzimajući u obzir budžetski okvir, potpuno je opravdano uvođenje modela zagarantovane otkupne cene iz OI jer su u prvim godinama ulaganja države u ovu delatnost dosta manja od sistema kvota, što rezultira mogućnosti značajnijeg investiranja države u druge oblasti. Primena samo jednog modela i usklađivanje zakonske regulative nije dovoljno da bi se privukli investitori, pa bi za RS najpovoljniji model bio kombinovani model koji bi, pored zagarantovane otkupne cene za proizveden KWh električne energije iz OI, u sebe uključivao i set poreskih i administrativnih instrumenata čime bi se RS učinila atraktivnom za investitore, a kao krajnji cilj bi imao unapređenje životne sredine.

LITERATURA

- [1.] Commission Staff Working Document, Proposal from the Commission to the European Parliament and Council for a Regulation to reduce CO₂ Emissions, Impact assessment [dostupno na http://ec.europa.eu/environement/air/transport/co2/pdf/sec_2007_1723.pdf]
- [2.] Đereg, N., Jović, Z. i Apostoj, I. (2008): "Obnovljivi izvori energije u Srbiji", Projekat "Towards sustainable energy in South East Europe", CEE Bankwatch Network u Srbiji – Cekor, Subotica
- [3.] Directive 2009/28/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources, (pristup 10.02.2012) [dostupno na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32009L0028:EN:NOT>]
- [4.] European Automobile Manufacturers Association (EAMA) (2009): "European Industry Report 2009/10", Brussels
- [5.] Federal Ministry for the Environment, Nature, Conservation and Nuclear Safety (2011): „Development of renewable energy sources in Germany in 2010“, (pristup 10.02.2012) [dostupno na http://www.bmu.de/english/renewable_energy/doc/39831.php]
- [6.] Gavrić, M., Vlačić, A. i Čeperković, B. (2009): „Zelena knjiga Elektroprivrede Srbije“ JP Elektroprivreda Srbije, Publikum, Beograd
- [7.] Nacionalna strategija Republike Srbije za aproksimaciju u oblasti životne sredine (2007) Projekat IPA, Program Evropske unije za Srbiju, br. projekta: Europe ALD/127462/ser.rs, (pristup 13.02.2012.) [dostupno na http://www.ekoplan.gov.rs/srl/upload-centar/dokumenti/projekti-i-aktivnosti/eas_final_final_memsp_version_sr.pdf]
- [8.] United Nations Framework Convention on Climate Change (2008): "Kyoto protocol reference manual on accounting of emissions and assigned amount", (pristup 10.02.2012) [dostupno na http://unfccc.int/resource/docs/publications/08_unfccc_kp_ref_manual.pdf]
- [9.] www.seio.gov.rs (pristup 08.02.2012.)